

Bewuster werken met ‘breinsleutels’

Mensen die met jonge kinderen werken, weten dat herhalen, feedback geven en vragen stellen het leren ondersteunt. Maar ze weten vaak niet precies waarom. In *Breinsleutels – Het jonge kind* wordt dit uitgelegd aan de hand van kennis over het functioneren van het zich ontwikkelende brein. Tekst **Marije Boonstra**

Kleine kinderen zijn de hele dag bezig met grip krijgen om de wereld om hen heen. Ze leren spelenderwijs hoe die wereld in elkaar steekt. Om te kunnen leren, en de geleerde kennis en vaardigheden op te kunnen slaan, moeten kinderen toegang hebben tot hun brein, hun bovenkamer. Toegang tot die bovenkamer krijgen ze via vijf deuren: het langetermijngeheugen en vier controlefuncties van het gedrag. Deze controlefuncties worden ook wel executieve functies of zelfregulatie genoemd. Hoe wijder de deuren naar de bovenkamer openstaan, hoe beter kinderen kunnen leren. Bij peuters en kleuters zijn de controlefuncties nog in ontwikkeling: de deuren beginnen langzaam open te gaan. Volwassenen kunnen jonge kinderen helpen om de deuren naar hun bovenkamer open te zetten. Ze doen dit met zogenaamde ‘breinsleutels’. Elke ouder, elke pedagogisch medewerker en elke onderbouwleerkracht gebruikt deze breinsleutels. Ze zijn zich alleen meestal niet zo bewust van hoe ze hiermee de deuren naar de bovenkamers van de kinderen openzetten.

Herhalen

Een voorbeeld van zo’n breinsleutel is herhalen. Bij jonge kinderen ben je eindeloos aan het herhalen. Je doet dit omdat informatie anders niet blijft hangen. Vraag aan een peuter of hij zijn schoenen aan wil trekken en de

Meer weten over ‘Breinsleutels’?

Mail naar breinsleutels@cedgroep.nl of lees *Breinsleutels – Het jonge kind* van Marije Boonstra, Marléone Goudswaard en Hanni Bijl-van Gelder (2014). Dit is een leer-, werk- en doeboek voor mensen die met jonge kinderen werken. Zij kunnen hierin zelf aan de slag met de bovenkamer en de breinsleutels. Het boek kan ook worden gebruikt in een begeleidingstraject Breinsleutels in de kinderopvang of onderbouw van de basisschool.

kans is groot dat je de vraag nog vier keer moet herhalen voordat die schoenen daadwerkelijk aan zijn. Dit komt doordat het werkgeheugen, een van de vier controlefuncties, bij peuters nog niet optimaal ontwikkeld is. Sterker nog, de ontwikkeling van het werkgeheugen begint meestal pas op gang te komen rond de peuterleeftijd en is pas rond het vijftiende levensjaar klaar. Het werkgeheugen gebruik je om informatie die je nodig hebt voor een taak, op te slaan en te bewerken. Maar er is niet veel ruimte in het werkgeheugen. Als er nieuwe informatie langskomt, verdringt die nieuwe informatie de informa-

Kennis over de deuren naar de bovenkamer maakt het ook makkelijker voor pedagogisch medewerkers om naar zichzelf te kijken en te zien waarbij ze misschien nog wat ondersteuning nodig hebben

tie die er in zit heel makkelijk en snel. Dus als jij aan een peuter vraagt om zijn schoenen aan te trekken, is de kans groot dat er onderweg naar de schoenen iets binnenkomt in dat werkgeheugen dat interessanter is dan het aantrekken van die schoenen. Bijvoorbeeld een bal, of een boekje, of een andere peuter. Dan is het aantrekken van die schoenen verdwenen uit het werkgeheugen. Daarom herhaal je nog maar een keer: 'Joep, ga je schoenen maar aantrekken.' Je herhaalt ook om kinderen te helpen begrijpen hoe de dingen gaan: 'Na het plassen, handen wassen!' Doordat jij dit elke keer zegt als een peuter een plas gaat doen, komt plassen en handen wassen samen in het langetermijngeheugen (een van de vijf deuren naar de bovenkamer) terecht en onthouden kinderen steeds beter dat ze hun handen moeten wassen als ze naar de wc zijn geweest.

Bewuster kiezen

Breinsleutels zijn dus geen nieuwe dingen. Pedagogisch medewerkers die ermee aan de slag gaan, krijgen geen volstrekt nieuwe pedagogische en didactische handvaten aangeboden die ze kunnen inzetten op de groep. Wat

ze wel leren in een Breinsleutels-traject is het hoe en waarom van veel dingen die ze toch al doen. Dingen waarvan ze zelf al dagelijks ervaren dat ze goed werken in de ondersteuning van jonge kinderen. Deze uitleg van het hoe en waarom leidt ertoe dat pedagogisch medewerkers met meer bewustzijn op de groep staan: ze weten beter waarom ze dingen doen en kunnen daardoor bewuster kiezen wanneer ze iets inzetten. Soms zal bijvoorbeeld herhalen niet voldoende zijn om de peuter er weer aan te helpen herinneren dat hij op weg was om zijn schoenen aan te trekken. Soms is een peuter zo druk bezig met iets anders dat hij onderweg naar die schoenen tegenkwam, dat hij niet eens waarneemt dat je herhaalt dat hij zijn schoenen aan moet trekken. Dan kan het helpen om een andere breinsleutel in te zetten, bijvoorbeeld vragen stellen: 'Joep, wat ging je ook alweer doen? Niet met Sanne en de bal spelen, maar...?' Grote kans dat Joep dan zegt: 'Oh ja, schoenen aantrekken!'

Moeilijk en makkelijk

De meeste pedagogisch medewerkers beschikken over een uitgebreid repertoire aan breinsleutels. Maar niet iedereen vindt alle breinsleutels even makkelijk om in te zetten. Sommige breinsleutels zijn ook makkelijker dan andere. Herhalen is geen lastige breinsleutel. Dit doet iedereen die met jonge kinderen bezig is; het gaat haast automatisch. Maar wat te denken van clusteren? Clusteren is het koppelen van informatie die bij elkaar hoort, bijvoorbeeld wat er allemaal hoort bij het vieren van een verjaardag of welke dieren allemaal onder water kunnen leven. Dat vraagt van pedagogisch medewerkers dat zij zelf goed weten hoe informatie bij elkaar hoort, wat de verbanden zijn en hoe ze die duidelijk kunnen maken aan kinderen. Dat is niet altijd makkelijk!

Eigen bovenkamer

Het goed inzetten van breinsleutels vraagt ook van pedagogisch medewerkers dat de deuren naar hun eigen bovenkamer goed openstaan: dat ze flexibel zijn als er ergens een 'brandje geblust moet worden', dat ze hun eerste impulsen kunnen onderdrukken en kinderen niet te snel helpen met hun jas aantrekken of uit hun slof schieten als een kind iets doet wat niet de bedoeling is. En dat ze goed kunnen onthouden wat ze ook alweer aan het doen waren voordat ze een poepbroek gingen verschonen. Kennis over de deuren naar de bovenkamer maakt het ook makkelijker voor pedagogisch medewerkers om naar zichzelf te kijken en te zien waarbij ze misschien nog wat ondersteuning nodig hebben. Welke breinsleutels zij als het ware van hun leidinggevende nodig hebben om de deuren naar hun eigen bovenkamer verder open te krijgen. <

Over de auteur: Marije Boonstra is neuropsycholoog en werkt als onderzoeker/ontwikkelaar bij de CED-Groep.